

סימן א. בדין בכור שאחזו דם, ותרומה שנולד בה ספק טומאה, לג"ע"ב

מתני'. בכור שאחזו דם, אפי' מת אין מקיזין לו דם, דברי רבי יהודה; וחכ"א: יקז, ובלבד שלא יעשה בו מום, ואם עשה בו מום – הרי זה לא ישחט עליו, ר"ש אומר: יקז, אף על פי שיחזא עושה בו מום.

גמ'. ת"ר: בכור שאחזו דם מקיזין לו את הדם במקום שאין עושים בו מום, ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושים בו מום דברי רבי מאיר, וחכ"א: אף במקום שעושה בו מום, ובלבד שלא ישחט על אותו המום; ר"ש אומר: אף נשחט על אותו המום, ר' יהודה אומר: אפי' מת – אין מקיזין לו את הדם.

מתני' ליה ר' אלעזר לבריה, ואמרי לה ר' חייא לבריה: כמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה, דתנן, חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה, ר"א אומר: אם היתה במקום התורפה – יניחנה במקום המוצנע, אם היתה מגולה – יכסנה, רבי יהושע אומר: אם היתה מונחת במקום המוצנע – יניחנה במקום התורפה, אם היתה מכוסה – יגלנה, רבן גמליאל אומר: לא יחדש בה דבר. ר"מ – כרבי אלעזר, ורבנן – כרבי יהושע, ור' יהודה – כרבן גמליאל.

ממאי? דלמא:

א. עד כאן לא קאמר ר"מ התם – דקא עביד בידים, אבל הכא דגרמא – כרבי יהושע סבירא ליה! ועד כאן לא קאמר רבי אלעזר התם – אלא שמא יבא אליהו ויטחרנה, אבל הכא דאי שביק ליה מיית – כרבנן סבירא ליה!

ב. ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא – דאי שביק ליה מיית, אבל התם שמא יבא אליהו ויטחרנה – כר' אלעזר סבירא להו! [וע"כ לא קאמר רבי יהושע התם דגרמא בעלמא הוא אבל הכא דקא עביד בידים כר"א [כר"מ] ס"ל (ע"פ נוסח השיטמ"ק אות י)]

ג. ועד כאן לא קאמר ר' יהודה הכא – דקא עביד בידים, אבל התם דגרמא – כרבי יהושע ס"ל! וע"כ לא קאמר רבן גמליאל התם – דשמא יבא אליהו ויטחרנה, אבל הכא, דאי שביק ליה מיית – כרבנן ס"ל!

מצינו ג' שיטות בדין בכור שאחזו דם [האם מותר להקיז דמו], וג' שיטות בדין תרומה שנולדה בה ספק טומאה [האם מותר לשנות בה דבר]. ר"א או ר"ח ראו הקבלה בין שלוש השיטות בשתי המחלוקות:

הקבלה בין השיטות

אסור לעשות דבר	בכור (האם מותר להקיז?)	תרומה (האם מותר לשנות?)
	לא יקז כלל (רבי יהודה)	לא ישנה בה דבר (ר"ג)
מותר לעשות רק לצד מסוים	יקז רק במקום שלא עושה מום (ר"מ)	יצינענה / יכסנה (ר"א)
מותר לעשות לשני הצדדים	יקז אפילו כשעושה מום (חכמים)	אפי' יגלנה (רבי יהושע)

מטבלה זו המניחה כי יש הקבלה בין המחלוקות עולה כי שלוש זוגות לפנינו:

- רבי יהודה ור"ג המחמירים ביותר
 - ר"מ ור"א המתירים רק לצורך תיקון (ללא הטלת מום בבכור, או ללא לגרום טומאה לתרומה)
 - חכמים ורבי יהושע המקילים ביותר, ומתירים אפילו לצד ה'קלקול' (להטיל מום בבכור ולטמא את התרומה)
- הגמרא מערערת על הזיקה הכפולה בין שני הנדונים על ידי שני חילוקים:

1. בבכור יש חומרא שאין בתרומה, שבבכור עבד מעשה בידים, משא"כ בתרומה שרק גורם לטומאה.
 2. בתרומה יש חומרא שאין בבכור, שאינה הולכת לאבוד (שמא יבוא אליהו ויטהרנה) משא"כ בבכור דאי שביק ליה מיית.
- לאור שני החילוקים הללו מתערערת הזיקה לשני הכיוונים :
- הזיקה מבכור לתרומה: המקל בבכור יכול להחמיר בתרומה, והמחמיר בבכור יכול להקל בתרומה.
- הזיקה מתרומה לבכור: המקל בתרומה יכול להחמיר בבכור, והמחמיר בתרומה יכול להקל בבכור.
- ברם, כיוון שיש שלושה דינים אפשריים ניתן לפרוך את הזיקה של כל אחת מהשיטות בשני אופנים שונים, דהיינו ניתן להניח שכל שיטה בתחום אחד תסבור בתחום השני כאופן אחד או כאופן שני.

ערעור ההקבלה בין השיטות

אופן א	אופן ב	
כשיטה ב	כשיטה ג	שיטה א: אסור לעשות דבר
כשיטה א	כשיטה ג	שיטה ב: מותר לעשות רק לצד מסוים
כשיטה א	כשיטה ב	שיטה ג: מותר לעשות לשני הצדדים

והנה בסעיף א בסוגיא הגמרא מערערת על הזיקה בין שני התחומים בשיטה ב (שורה אמצעית בטבלה), וקובעת כי כל אחת מהשיטות יכולה לסבור בתחום האחר כשיטה ג (משבצת שמאלית).

בסעיף ב בסוגיא הגמרא מערערת על הזיקה בין שני התחומים בשיטה ג (שורה תחתונה בטבלה), וקובעת כי כל אחת מהשיטות יכולה לסבור בתחום האחר כשיטה ב (משבצת שמאלית).

בסעיף ג בסוגיא הגמרא מערערת על הזיקה בין שני התחומים בשיטה א (שורה עליונה בטבלה), וקובעת כי כל אחת מהשיטות יכולה לסבור בתחום האחר כשיטה ג (משבצת שמאלית).

המשותף אם כן לכל שלושת הערעורים הוא, שהגמרא בחרה באפשרות השמאלית, ולא הימנית. ושמעתי מהרב ד"ר משה רענן, שככל הנראה הגמרא הלכה כאן ע"פ העקרון כוחא דהיתרא עדיף.